

Handleiding bij De taaltrap

Inleiding

U hebt een of meer buitenlandse mensen in uw omgeving gekregen. Mensen uit China, Irak, Afrika, Zuid-Amerika, Oost-Europa ... Noem maar op. Vluchtelingen en immigranten komen uit alle windstreken.

Om de Taaltrap door te werken is uw begeleiding nodig. Sommige zaken zullen bij uw cursisten vreemd overkomen. De Nederlandse taal verschilt namelijk in veel opzichten van hun moedertaal.

Om deze verschillende NT2-leerders goed te kunnen helpen bij het leren van de Nederlandse taal moet u van een paar zaken op de hoogte zijn. Bijvoorbeeld van de verschillen in taalstructuur en uitspraak. Ook kan het schrift dat zij geleerd hebben anders zijn dan ons Europese schrift. Als vierde kunnen cultuurverschillen genoemd worden. Ook die hebben invloed op de taal die gebruikt wordt.

Ik zal deze vier onderwerpen achtereenvolgens bespreken.

1 Verschillen in taalstructuur

Omdat een taal als Chinees erg van het Nederlands verschilt, is het voor een Chinees moeilijker om Nederlands te leren dan bijvoorbeeld voor iemand die Engels spreekt.

Engels en Nederlands liggen veel dichterbij elkaar dan Chinees en Nederlands. Het Chinees heeft een heel andere structuur. En niet alleen Chinees, ook Turks, Arabisch, Swahili, Bulgaars en vele andere talen lijken wat structuur betreft niet op het Nederlands.

Om de contrasten wat duidelijker te maken zal ik in het kort de verschillende hoofdstructuren bespreken. Er zijn drie hoofdstructuren:

- **flexerende talen** waarin de woorden *verbogen* kunnen worden.
- **isolerende toontalen** waarin de *toon* de betekenis van woorden aangeeft
- **agglutinerende talen** waarin de verschillende onderdelen aan elkaar *geplakt* worden

De taal waarin dit boek geschreven is, het Nederlands, is een *flexerende* taal. Bij de betekenis van het woord *flexerend* moet u denken aan het woord *flexibel* waarvan u de betekenis wel kent: buigzaam. Nederlandse woorden zijn buigzaam: ze kunnen in allerlei vormen verschijnen. Dat kan bijvoorbeeld in het Chinees niet; daarin hebben woorden altijd dezelfde vorm. Nederlandse werkwoorden zoals *zijn* en *blijven* hebben verschillende vormen, maar die vormen hebben wel dezelfde betekenis! Dat is voor buitenlanders die geen flexerende taal spreken, vaak moeilijk te begrijpen.

Ik *ben* Nederlander en *blijft* dat.
Hij *is* Chinees en *blijft* dat.

Werkwoorden kunnen dus in verschillende vormen voorkomen. Maar niet alleen bij werkwoorden is dat zo. Denk maar eens aan meervoudsvormen van zelfstandige naamwoorden (man, vrouw, huis, kasteel, enzovoort) en aan bijvoeglijke naamwoorden (groot, klein, dik, dun, duur, enzovoort). Ik geef een paar voorbeelden:

De *man is* aan het werk.
De *mannen zijn* aan het werk.

Het *grote* huis is verkocht.
Een *groot* huis is duur.
Een kasteel is nog *duurder*.

Dit zijn maar een paar voorbeelden, maar denkt u ook eens aan de Nederlandse onregelmatige werkwoordsvormen in de tegenwoordige, verleden en voltooid tijd (ik *ben* aan het werk, ik *was* aan het werk, ik *ben* aan het werk *geweest*.) Hier hebben de meeste buitenlanders grote moeite mee.

Wij zeggen *duurder* (wij *verbuigen* het woord duur); in het Chinees is het *meer duur*. In die taal zetten ze er dus een woord bij. Daarom noemen we die taal *isolerend*; de woorden staan apart (in een *isolement*).

In het Chinees zijn de woorden ook veel korter en houden ze altijd dezelfde vorm (maar niet dezelfde toon!) De Chinese taal is een *toontaal* met een zangerige klank, terwijl het Nederlands hard en stotend klinkt, althans volgens veel buitenlanders.

In het Chinees worden werkwoorden niet verbogen en hebben zelfstandige naamwoorden geen meervoudsvorm. Lidwoorden komen niet voor. Koppelwerkwoorden zoals zijn en worden zijn onbekend. Cursisten gebruiken dan zinnestelsels als *Maria weg* in plaats van 'Maria is weg'.

Ook het Papiaments dat op de ABC-eilanden (Aruba, Bonaire en Curaçao) wordt gesproken, is een toontaal. Maar die taal heeft maar twee tonen: een hoge en een lage. De toon geeft vaak het verschil aan tussen het werkwoord en het hiervan afgeleide zelfstandig naamwoord.

Een voorbeeld:

Het woord *kar-ga* kan *dragen*, laden betekenen als de toon van laag naar hoog gaat, maar het betekent *lading* als de toon van hoog naar laag gaat.

Turks, een plaktaal

Dan is er nog een derde soort talen. Die noemen we *agglutinerende* talen. Een moeilijk woord waarin u het woord *gluton* kunt herkennen. Als u weet dat dit een lijmsort is, kunt u ook een beetje bedenken hoe zo'n *agglutinerende* taal eruit ziet. Voor Turkssprekende mensen is het heel gewoon dat ze lange woorden maken. Ze plakken namelijk veel onderdelen van een zin aan elkaar. Wilt u een voorbeeld?

Het Turkse woord *ev* betekent *huis*. Het meervoud is *evler*. Dat gaat dus net als in het Nederlands; er komt een stukje achter.

Mijn huis is *evim*. Waar wij het woord *mijn* voor het woord *huis* zetten, wordt dat in de Turkse taal erachter geplakt. En als u wilt zeggen *mijn huizen* zeg u in het Turks: *evlerim*. Soms geeft één woord een hele zin weer: *bilmiyorum* betekent 'ik weet het niet'.

Dit is maar een klein voorbeeld, maar voor Turkse mensen is het heel gewoon om lange woorden te maken.

In het Turks bestaat ook geen grammaticaal geslacht; er is maar één woord voor de derde persoon enkelvoud (hij / zij). Ook bepaalde lidwoorden zoals in het Nederlands de en het kent deze taal niet. Een ander verschil in de woordvolgorde betreft de plaats van het werkwoord. In het Turks staat het werkwoord achteraan in de zin, terwijl in het Nederlands de persoonsvorm meestal voor in de zin staat. Turken gebruiken dan ook vaak zinnestelsels als *Ik school gaan* en *Hij morgen naar de dokter moeten*, ook als ze het over hun zus of moeder hebben.

Arabisch, een aparte taal

Veel Marokkanen spreken een variant van het Arabisch. We noemen hun dialect *Magrebijns*. De *Magreb* is een woord voor de streek die loopt van Marokko via Algerije naar Tunesië en Libië. *Magreb* betekent in het Arabisch *het westen*.

Een dialect van het Arabisch wordt ook gesproken in Iran, Irak en Libanon. De kinderen leren daar op school echter Standaard Arabisch omdat de Koran, voor velen een heilig boek, in die taal geschreven is.

Het Arabisch is een heel aparte taal. Het heeft een *wortelsysteem*.

Dat wil zeggen dat woorden die iets met elkaar te maken hebben dezelfde medeklinkers hebben, maar met andere letters gecombineerd kunnen worden. Ingewikkeld?

Ik zal het met een voorbeeld proberen te verduidelijken.

De *wortelmedeklinkers* k-t-b komen voor in de woorden:

- *kataba* (schrijven)
- *kitab* (boek)
- *kitaba* (schrift)
- *maktaba* (boekhandel)
- *maktub* (brief)

Deze woorden hebben allemaal iets met elkaar te maken, ze hebben dezelfde *wortel*:

k, t, b.

In het Arabische schrift worden geen klinkers gebruikt. Je moet ze er zelf tussen denken. Er zijn er maar drie: *i*, *a* en *u* (die als oe uitgesproken wordt).

In een Arabisch woordenboek moet je zoeken naar woorden met dezelfde wortel. Als je die kent, kun je de betekenis van de afgeleide woorden opzoeken.

2 Uitspraakverschillen

Bij de uitspraak is het belangrijk dat cursisten leren om duidelijk *verstaanbaar* te spreken. Dat wil niet zeggen dat ze geen accent mogen hebben. Vooral oudere cursisten kunnen hier last van hebben; jonge kinderen leren het Nederlands meestal vloeiend uit te spreken.

Bij de uitspraak is de *klemtoon* een van de belangrijkste factoren: een woord uitspreken als *hòtel* met de nadruk op de o is vrijwel onverstaanbaar.

Ook de *intonatie* (het verschil in toonhoogte) kan problemen geven, vooral bij leerlingen die aan een toontaal gewend zijn zoals het Chinees. Zo'n taal heeft vier of vijf verschillende tonen. Het Chinese woordje *ma* kan wel vijf verschillende betekenissen hebben, afhankelijk van de toonhoogte waarop het uitgesproken wordt. Ook het Vietnamees en een aantal Afrikaanse talen zijn toontalen.

In het Nederlands zijn bij een vraagwoord of -zin de toonhoogte en de nadruk belangrijk. In het zinnestelsel 'Wat is er?' is de toonhoogte van het woordje *wat* laag en de klemtoon valt op het

woordje *is*; in de uitroep ‘Wat een onzin!’ valt de nadruk op *wat* en wordt het op een hogere toon uitgesproken.

Wat ook niet vergeten moet worden bij het aanleren van de uitspraak is het oefenen met de stomme *e* (de *sjwa*); de klinkerklank in het woord *bus*. De *e* in een woord als *boter* wordt met deze klank uitgesproken, in tegenstelling tot het woord *hotel* waarin de *e* uitgesproken wordt als de *e* in *bel*. Verwarrend ...

Bij uitspraaklessen kan een visuele benadering helpen. Het verloop van de toonhoogte kan bijvoorbeeld met een lijntje aangegeven worden.

Uitspraakproblemen die betekenisverwarring kunnen geven, moeten extra getraind worden:

al – als; tak – taak; er – erg; vak – vaak; lip – liep, bek – beek, enzovoort.

De uitspraak van de moedertaal interfereert vooral in het begin vaak met het Nederlands. Daarom is het belangrijk om te weten wat de achterliggende taal van de leerling is en wat de meest opvallende uitspraakverschillen met het Nederlands zijn.

3 Verschil in schriftsystemen

Voor u samen met uw cursist aan dit boek begint, is het belangrijk om te kijken welk schriftstelsel de leerling kent. Wij gebruiken het Latijnse alfabet en schrijven van links naar rechts en van boven naar beneden. Het Arabisch schrijft van rechts naar links en het Chinees daarbij nog van boven naar beneden. De richting kan dus verschillen.

Een Chinees boek lees je van achter naar voor. Tenminste zo zeggen wij dat. De eerste bladzijde waarmee een Chinees boek begint, zouden wij het eind noemen.

In een schema gaat dat zo:

Een van mijn eerste jonge Chinese leerlingen hield zijn lesboek achterstevoren en ondersteboven vast en bekeek de laatste bladzijde, die voor hem de eerste was. Lach hem/haar niet uit, maar laat ze rustig zien wat voor ons het begin van een boek is.

In het Arabisch worden geen klinkers geschreven. Je moet zelf uit het zinsverband opmaken welk woord bedoeld wordt. Arabisch sprekende mensen vergeten dan ook vaak in geschreven taal klinkers te gebruiken. Hoe ouder iemand is en hoe meer onderwijs hij heeft gehad, des te meer zal hij dit doen.

De schriftsystemen verschillen niet alleen in richting, maar ook in het soort letters dat gebruikt wordt. Voor ons zijn het vaak een soort puzzels waar we geen touw aan vast kunnen knopen. Kijk maar eens in een boekwinkel naar een Arabische, Thaise of Chinese krant.

Als uw cursist het Europese schrift niet beheerst is dat een van de eerste dingen die hij/zij moet leren. U kunt hiervoor de schrijfmethode van een school gebruiken, maar er is ook een speciale

cursus die misschien wat sneller gaat: Alfascrift, een cursus in 20 lessen die bedoeld is voor analfabete leerders. Nu zijn leerlingen die een ander schrift beheersen geen analfabeten, zij worden met een raar woord *halfabeten* genoemd.

4 cultuurverschillen

Woordvelden (*wordwebs*) zoals die rondom prototypische woorden als *eten, familie of dieren*, leggen culturele verschillen bloot: aardappelen worden in verschillende landen als groente beschouwd. Een neef is in Turkije hetzelfde als een broer. Een haring is een West-Europese vis, koffietijd is echt Hollands.

Weinig buitenlanders zijn aan een gasfornuis gewend. Zij kookten in hun eigen land vaak op een fornuis met hout, turf of kolen.

Beleefdheid uit zich in Nederland anders dan in Roemenië of China: een vraag als *hé, hoeveel kost?* komt bij ons onbeleefd over.

De betekenis van kleuren is gebonden aan de cultuur: rood betekent bij ons meestal gevaar, terwijl in China rood de kleur van geluk is. Het rode potlood dat wij bij fouten gebruik(t)en is daarom ook niet aan te bevelen.

Lezen van tijdsaanduidingen is ook cultuurbepaald, het uitspreken van (geld)getallen eveneens. Afkortingen kent men over het algemeen niet: die zuinige Hollanders gebruiken die veel te vaak! Het is belangrijk dat je weet dat 'a.s. vrijdag' de eerste vrijdag die komt betekent en 'j.l.' de vrijdag die geweest is. Datumaanduidingen, klokkijken, telwoorden; vrijwel alles verschilt van de gewoonten die wij hebben aangeleerd.

Een andere valkuil zijn *sorteeroefeningen* die vaak gebruikt worden om te oefenen met woordbetekenissen. Wat bij ons tot een bepaalde soort hoort, kan in andere culturen tot een andere soort behoren. Ik noemde al even de aardappel.

Maar ook gebruiksvoorwerpen worden vaak op een andere manier ingedeeld dan de onze. Wij kijken welke functie iets heeft en delen het dan in bij andere voorwerpen die ongeveer dezelfde functie hebben. We hebben daar overkoepelende woorden voor: *gereedschap, meubels, kleding*. In andere, ver van ons afstaande culturen zijn indelingen soms anders, bijvoorbeeld naar de vorm of het materiaal. Een slang, een vis, een rivier, een pen en een sigaret behoren in het Chinees allemaal tot de categorie lang en dun. Dus liever geen sorteeroefeningen aanbieden! Wel categorieën als meubels, eten en drinken, maar daarbij de culturele verschillen in het oog houden. Als de cursisten wat gevorderd zijn is het leuk om zulke woordvelden van de talen van uw cursisten (met hun betekenis) te laten maken: ook aandacht voor de eigen taal stimuleert het leren van een nieuwe taal. De cursisten moeten de woorden natuurlijk wel kunnen vertalen. Meer van dit soort voorbeelden staan in mijn boek *Hoe maakt u het?* dat alleen nog in bibliotheken te lenen is.

Leeftijd van de leerling is belangrijk.

Hoe langer iemand is blootgesteld aan de invloed van de structuur van zijn eigen taal, hoe moeilijker het is om een taal met een andere structuur te leren. Dit is ook een van de redenen waarom veel oudere buitenlanders in ons land vaak zo slecht Nederlands spreken. De talen wijken te veel van elkaar af. Oudere mensen die in hun jeugd bijvoorbeeld Engels of Frans hebben leren spreken, zijn vaak wel in staat ook goed Nederlands te leren. Zij hebben dan vaak alleen moeite met de uitspraak. Voor jeugdige leerlingen geldt dit gelukkig niet. Zij zijn nog niet in de zogenoemde taalpuberteit die met zestien /zeventien jaar begint.

Grammatica

Er is nog een leuke manier om uw cursisten eenvoudige grammaticale vaardigheden bij te brengen en wel door versjes en rijmpjes. Daarin komen veel grammaticale constructies voor die door herhaald gebruik ingeslepen kunnen worden. Hiervan is in mijn boek veel gebruik gemaakt.

Neem bijvoorbeeld het volgende versje:

**Zeg, ken jij de mosselman,
de mosselman, de mosselman?
Zeg, ken jij de mosselman
die woont in Scheveningen.**

**Ja, ik ken de mosselman,
de mosselman, de mosselman.
Ja, ik ken de mosselman
die woont in Scheveningen.**

**Samen kennen wij de mosselman,
de mosselman, de mosselman.
Samen kennen wij de mosselman
die woont in Scheveningen.**

Hierbij kan de aandacht gevestigd worden op de persoonlijke voornaamwoorden *ik*, *jij* en *wij*. Ook het wegvallen van de *t* (*jij kent* – ken *jij*) kan eventueel uitgelegd worden, maar dit is van minder belang. Het gebruik van het werkwoord *kennen* in enkelvoud en meervoud (*ik ken* – *wij kennen*) is hier ook duidelijk.

Omdat er niet in alle talen *lidwoorden* gebruikt worden, kunt u hier de aandacht op vestigen. U hoeft de term lidwoord niet te gebruiken, maar alleen te vertellen dat wij zeggen *de mosselman*.

U vindt het leren van versjes misschien kinderachtig en overbodig, maar mensen uit andere culturen zijn gebaat bij dit soort versjes en ze vinden het meestal ook leuk. Elke week een versje tussendoor met herhaling van de eerder geleerde, en uw cursist zal ongemerkt veel grammaticale regels leren zonder dat u het woord grammatica gebruikt.

Het alfabet kan op de wijs van *Altijd is Kortjakje ziek* gezongen worden:

A B C D E F G

H I J K L M N O P

Q R S T U V W

X Y Z doen ook nog mee

A B C tot X Y Z

dat zijn de letters van het alfabet.

Naast *De taaltrap* kunt u ook het boek *Eenvoudige Basisgrammatica* gebruiken. Hierin vindt u naast grammaticale onderwerpen, veel oefeningen met daarbij de antwoorden en als toetje een het-woordenlijst.

Aanwijzingen bij de lessen

De taaltrap

Les 1 De school

Niveau 1 en 2

In deze les leert de nieuwkomer de eerste woorden die met school te maken hebben. Aan de tekens bij de opdrachten kan de cursist zien wat er van hem of haar verwacht wordt. De tekening van het *oor* geeft aan dat er naar de cd geluisterd moet worden. De *mond* zegt dat de leerling de woorden na moet zeggen en het *hoofd* heeft de betekenis van leren. Dan is er nog de tekening van de *pen*: schrijven.

Als de leerling het Europese schrift niet beheerst, kan de schrijfoefening overgeslagen worden. Wel moet de leerling dan zo snel mogelijk in ons schrift leren schrijven. Daar kan de schrijfmethode van uw school voor gebruikt worden.

Onderdeel **3** van deze eerste les behandelt een aantal werkwoorden (vetgedrukt) die veel voorkomen.

Onderdeel **4** behandelt de vraagvorm met het vraagteken. Vraagwoorden als *wie*, *waarmee*, *waarop*, *waarin* en *hoeveel* komen aan de orde. U kunt zelf deze vraagvorm verder oefenen met vragen als *Hoe heet u?* *Waar woont u?* *Waarmee schrijft u?* *Waarop zit u?* enzovoort.

Niveau 2

In onderdeel **5** en **6** worden de schoolwoorden verder uitgebreid. Er komen moeilijke begrippen aan de orde die de leerling niet altijd meteen zal begrijpen. Laat hierbij dan ook de boeken zien die bij deze lessen gebruikt worden.

Bij onderdeel **7** staan de werkwoorden *doen*, *maken* en *leren* centraal.

Op de vraag *Wat doet u met ...* moet een werkwoord ingevuld worden.

Op de vraag *Wat maakt u ...* wordt een zelfstandig naamwoord verwacht.

De vraag *Wat leert u bij ...* kan problemen geven. Hier worden antwoorden verwacht als *over landen*, *over mensen*, enzovoort.

De laatste opdracht laat de leerling kennismaken met de vervoeging van werkwoorden. Dit is belangrijk want in sommige talen worden werkwoorden niet vervoegd.

Les 2 Het alfabet

Niveau 1 en 2

In deze les komt het alfabet aan de orde. Veel talen hebben een ander alfabet. Het alfabet dat het Roemeens gebruikt is uitgebreider dan het Nederlandse. Het bestaat uit 28 letters. Het heeft 5 letters die niet in het Nederlandse alfabet voorkomen. De letters q, y en w komen daarentegen niet voor in het Roemeense alfabet. Die kunnen dus problemen geven voor Roemeense leerlingen; vooral de uitspraak van de w.

Het Poolse alfabet bestaat uit 32 letters. Veel letters hebben diakritische tekens zoals ć, ł, ń, ó, ś, ź, ż. De letters q, v en x worden niet tot het Poolse alfabet gerekend.

Het Bulgaars heeft een cyrillisch alfabet, wat totaal anders is dan het Europese. Het cyrillisch schrift wordt ook gebruikt in Rusland, de Oekraïne, Wit-Rusland, Servië en Macedonië. Leerlingen die uit deze landen afkomstig zijn, moeten dus een heel nieuw schrift leren. Dat geldt ook voor oosterse leerlingen. Deze leerlingen spreken vaak een klanktaal, waarbij de toonhoogte de betekenis van een woord bepaalt. Zij gebruiken dus geen alfabet. Het Swahili dat in veel landen in Afrika gesproken wordt, maakt wel gebruik van het Europese alfabet.

In oefening 3 en 4 worden de lange en korte klanken geoefend. Hierbij moet goed op de uitspraak gelet worden. Veel talen kennen het verschil niet tussen korte en lange klanken. Oudere leerders horen vaak het verschil niet meer tussen *raam* en *ram* of tussen *vies* en *vis*. Hoe jonger een kind is, hoe makkelijker het vreemde klanken leert.

Niveau 2

Letters, *korte* en *lange* woorden en zinnen. Ook de woorden *klein* en *groot* worden aangeleerd. Oefening 10 geeft wat grammatica: wel of geen *e* na een bijvoeglijk naamwoord en de vergrotende en overtreffende trap. Hierbij worden nog geen oefeningen gemaakt.

Les 3 Tellen en getallen

Niveau 1 en 2

Tellen tot 100, waarbij gelet moet worden op de getallen na 10. Hoe wij aan de woorden *elf* en *twalf* komen waar andere talen *eentien* en *tweetien* zeggen is onduidelijk. Het is een oude manier van tellen, waar men met 12 en 20 telde in plaats van met 10. Wij hebben dat in de Middeleeuwen ook nog gedaan: denk maar aan de woorden *dozijn* (12) en *gros* (144). Afrikaanse leerlingen die in het Frans kunnen tellen, zullen dit herkennen. Er moet ook gelet worden op *dertien*, *dertig*, *veertig* en *tachtig*.

Niveau 2

Oudere leerlingen gaan verder met tellen tot duizendtallen. De begrippen *meer* / *minder*; *cijfer* / *getal*; *eerste* / *laatste* en de rangtelwoorden komen aan de orde. Let bij de rangtelwoorden op *eerste*, *derde* en *achtste*. Leerlingen moeten deze rangtelwoorden ook kunnen schrijven (oef. 13).

Les 4 Kleur en vorm

Niveau 1 en 2

Bij deze les kan aangetekend worden dat kleuren niet in alle culturen op dezelfde manier gezien worden. Het verschil tussen blauw en groen en tussen rood en oranje wordt soms niet gezien en dus ook niet apart benoemd. Wit en zwart worden vaak niet als kleur gezien. Ook de betekenis van kleuren is niet in alle culturen gelijk. In Zuid-Afrika staat rood voor de kleur van rouw; bij ons gaat de bruid in het wit terwijl Chinese bruiden vaak een rode bruidsjapon dragen. Rood is daar de kleur van geluk. Wit is in China de kleur van rouw zoals zwart dat bij ons is. Oranje heeft in Nederland een heel andere betekenis dan in Tibet en Nepal, waar het de kleur is van de Boeddhistische monniken. Kleurensymboliek is dus afhankelijk van cultuur, traditie en religie. Rood is in onze cultuur het symbool van gevaar en verkeerd gedrag, terwijl groen juist veilig is. Een rode kaart op het voetbalveld betekent dat een speler weggestuurd wordt.

Het is voor onze leerlingen belangrijk dat ze weten dat een rode streep door of onder een woord of getal betekent dat er een fout gemaakt is. Soms zien ze het juist als een aanmoediging.

Niveau 2

Voor de oudere kinderen wordt ook grammatica aangeboden. In deze les wordt de aandacht gevestigd op het verschil in gebruik van *deze* / *die* / *dit* / *dat*. U kunt hier het beste mondeling mee oefenen: Hoe heet *dit* meisje en hoe heet *dat* meisje? Hoe heet *die* jongen en hoe heet *deze* jongen? Van wie is *dit* boek en van wie is *dat* boek?

In verband met deze en ook andere grammaticale problemen is het belangrijk dat leerlingen bij de zelfstandige naamwoorden ook de lidwoorden leren: *het* meisje, *de* jongen.

Les 5 Rekenen

Niveau 1 en 2

In deze les worden allerlei reken termen aangeleerd. Het woord *vermenigvuldigen* zou ik voor niveau 1 niet gebruiken: *keersommen* is eenvoudiger. Ook zijn voor niveau 1 en 2 de tafels van 1–10 belangrijk om vlot op te kunnen zeggen. Het woord *tafel* is misschien verwarrend. Veel herhalen!

Niveau 2

Voor de oudere kinderen worden meer reken termen aangeboden. *Meters* en *liters* zullen geen problemen geven, behalve als de leerling uit een cultuur komt waar men andere maten en gewichten gebruikt. Dit moet dus eerst vastgesteld worden. Landen die onder Engels bestuur stonden gebruiken vaak nog het Engelse stelsel.

Les 6 Tijd

Niveau 1 en 2

Het is leuk als u een echte klok of wekker bij de hand hebt waarvan u makkelijk de wijzers kunt verzetten. Een lesklok is waarschijnlijk op school wel aanwezig.

De volgorde van de dagen van de week zal misschien niet overeenkomen met de kalender in de klas, die begint meestal met maandag. Maar in andere culturen begint de week vaak met zondag.

Voor jonge kinderen zal onderdeel **6.5** wellicht te moeilijk zijn. Dat moet u dan maar overslaan.

Bij oef. **6.12** zal uw hulp nodig zijn: *derde, vijfde, negende, laatste* of *twaalfde*.

Bij oef. **6.13** komt de verleden tijd ter sprake: is – was: vandaag is, gisteren was.

U kunt wel de aandacht hierop vestigen, maar ga hiermee niet verder. Het is een eerste kennismaking met het verschil in (grammaticale) tijd.

Niveau 2

Hier wordt de tijdsaanduiding voor de oudere kinderen wat moeilijker: *voor* en *over* zijn belangrijke woorden hierbij. De Nederlandse voorzetsels zijn over het algemeen moeilijk voor anderstaligen. In **6.19** komt de 's (apostrof s) aan de orde.

6.21 is een stukje grammatica dat belangrijk is en wat veel aandacht moet krijgen.

Bij **6.23** kunnen de namen van de maanden overgeschreven worden. Leerlingen hoeven dit niet uit hun hoofd te kunnen. De rest van de les is weer belangrijke grammatica.

Les 7 Geld

Niveau 1 en 2

In **7.2** komt hier de tegenwoordige, de verleden en de voltooid tijd aan de orde: *koopt; kocht; heeft gekocht; betaalt; betaalde; heeft betaald*. (let op de *t's* en *d's*!)

De woorden *tegenwoordig, verleden* en *voltooid* moet u nog maar niet gebruiken. *Vandaag* en *gisteren* geven voorlopig de tijdsaanduiding aan.

Het Nederlandse geld (euro) is voor leerlingen uit eurolanden (Polen, Hongarije, Bulgarije enz.) geen groot probleem. Maar voor leerlingen van buiten de Europese Unie kan het wel problemen geven. Zorgt u er in ieder geval voor dat u 'leergeld' hebt.

Niveau 2

Hier komt het meervoud aan de orde: *wij kopen; wij geven*. In **7.10** moet u erop letten dat de leerling niet zegt: *gebetaald*. Er zijn nog meer werkwoorden die met *be-* beginnen en die geen *ge* voor het voltooid deelwoord krijgen: *beleven – beleefd; begrijpen – begrepen, beloven – beloofd; beginnen – begonnen; bewegen – bewoog; enzovoort*. Hier kunt u voorbeelden mee geven. Of laat de leerling zelf zinnetjes maken.

Les 8 De mens

Niveau 1 en 2

Dit is geen moeilijke les. In **8.9** wordt het verschil aangegeven tussen mij en mijn. Hier moet veel mee geoefend worden: *mijn = van mij!*

Niveau 2

In **8.17** leert de leerling het verschil tussen *dit* en *dat* en het verschil tussen *die* en *deze*. Het antwoord op de vraag is: je moet weten wat het lidwoord is: *de* of *het*.

- *de* jongen
die jongen – *deze* jongen
- *het* meisje
dat meisje – *dit* meisje

Les 9 Familie

Niveau 1 en 2

Veel woorden in deze les zal de leerling waarschijnlijk al kennen. Belangrijk om veel aandacht aan te besteden is onderdeel **9.3**: bezittelijke voornaamwoorden in enkel- en meervoud. Laat de leerling veel onderwerpen bedenken: Van wie is dat? Van mij of van jou?

Of van je broer?

Het verschil tussen de werkwoorden *zijn* en *hebben* is altijd moeilijk. Van wie *is* dat? Wat *heb* je daar? Veel herhalen en oefenen. Niet in alle talen is het werkwoord *hebben* bekend.

Niveau 2

Hier wordt de familie uitgebreid en wordt er naar getallen gevraagd (Hoe oud is je vader?), Veel leerlingen weten dit niet en moeten het dus thuis vragen, zodat ze het de volgende dag kunnen vertellen en ook opschrijven.

Les 10 Kleren

Niveau 1 en 2

Ik zou het woord *kleding* niet gebruiken; in elk geval niet voor niveau 1. We praten over *kleren*. In **10.2** komt een aantal bijvoeglijk naamwoorden aan de orde: *Hoe is het? Oud of nieuw? Lelijk of mooi? Kort of lang?* Bijvoeglijke naamwoorden worden in het Nederlands veel gebruikt. Wij vinden overal wat van en drukken dat uit in ons taalgebruik.

Bij **10.3** en volgende onderdelen kunt u proberen de leerling te laten vertellen over zijn / haar kleren. Wat heb je aan? Wat vind je mooi of leuk? Welke kleur? Enzovoort.

Niveau 2

De voltooide tijd van samengestelde werkwoorden zoals *opstaan* in **10.8** is moeilijk: *opgestaan*. U kunt dit het beste als volgt uitleggen: staan – gestaan; *opstaan* – *opgestaan*. **10.9** is bedoeld om te schrijven.

Les 11 Het huis

Niveau 1 en 2

In **11.3** komen verschillende meervoudsvormen aan de orde. Mochten u en uw leerling(en) meer van de meervoudsregels willen weten, dan kunt u in mijn boek *Eenvoudige basisgrammatica* kijken. Leerlingen van niveau 2 kunt u daaruit oefeningen laten maken. In les 6, 7 en 8 van dat boek worden allerlei meervoudsvormen behandeld met veel oefeningen. Heel nuttig. Ook het woordje *niet* komt in deze les aan de orde. Vooral de plaats van niet in de zin is lastig. Veel voorbeelden geven en vragen stellen: ‘Ga je met de fiets naar school?’ ‘Nee, ik ga *niet* met de fiets naar school.’

Niveau 2

Wat hierboven over de vorming van het meervoud is gezegd, geldt hier zeker. Oefening baart kunst. **11.10** is zo een oefening in meervoudsvorming.

In **11.11** komt het verschil tussen links en rechts aan de orde. Bij oefening **11.12** en oefening **11.13** wordt dit in praktijk gebracht. Voor veel kinderen is het verschil tussen links en rechts moeilijk. De rest van de les behandelt weer grammatica: bezittelijke voornaamwoorden en de trappen van vergelijking. Ook zijn er oefeningen mee. Deze kunt u eerst mondeling doen; spreektaal is net zo belangrijk als schrijftaal.

Les 12 De tuin

Niveau 1 en 2

In deze les komen meervoudsvormen met *-en* aan de orde. Waar ook op gelet moet worden is het veranderen van de klinker in het meervoud: *zaad – zaden*.

Het verschil tussen *niet* en *geen* (**12.6**) is moeilijk. In les 18 van de Basisgrammatica wordt dit uitgebreider behandeld: *geen = niet een*. Het staat dus altijd voor een zelfstandig naamwoord (de naam van een persoon of van een voorwerp).

Niveau 2

Op niveau 2 worden hier de verkleinwoorden behandeld: *rupsje, kikkertje, boompje*. In het Nederlands worden veel verkleinwoorden gebruikt; meer dan in de meeste andere talen. Onregelmatige verleden tijdsvormen (**12.13**) moeten uit het hoofd geleerd worden. Veel oefenen en voorbeelden geven.

Les 13 Eten en drinken

Niveau 1 en 2

Weer een stukje grammatica: verschillende meervoudsvormen. Veel herhalen. In oosterse talen bestaat vaak geen meervoudsvorming, maar zeggen mensen eenvoudig: twee boek. Het blijft moeilijk voor kinderen die aan zo'n taal gewend zijn. Vaak wordt thuis nog de moedertaal gesproken.

Niveau 2

Voor de oudere kinderen komt hier in **13.12** en **13.13** het verschil aan de orde tussen *niet*, *geen* en *nooit*. Ook het meervoud krijgt in **13.14** weer aandacht. In **13.15** wordt het woordje *wou* behandeld en in **13.16** nog een paar moeilijke werkwoordsvormen.

Les 14 Ziek zijn

Niveau 1 en 2

Twee tegenstellingen: altijd / nooit en groot / klein. Bij de tegenstelling groot / klein moet u op de verkleinwoorden letten: touwtje; ballonnetje.

Niveau 2

In **14.8** verschijnt de voltooid tijd van werkwoorden zoals *opzoeken* en *neerzetten*: *opgezocht* en *neergezet*. Meer van zulke werkwoorden zijn: *meebrengen*, *binnenkomen*, *meenemen*, *opstaan*, enzovoort. In hoofdstuk 26 van de *Eenvoudige Basisgrammatica* vind u meer oefeningen hiermee. Die kunt u de leerling eventueel extra laten maken. Het verschil tussen *want* en *als* (**14.13**) is moeilijk. *Want* geeft een reden aan; *als* een mogelijkheid, een voorwaarde. (Lessen 38 en 40 van de *Basisgrammatica*).

Les 15 De omgeving

Niveau 1 en 2

Weer veel nadruk op het meervoud. Daarnaast het verschil tussen *wanneer* en *als*: *Wanneer* vraagt naar een voorwaarde of tijd; *als* geeft daarop antwoord.

Niveau 2

Verkleinwoorden worden, net als in het Nederlands, vooral in Oost-Europese talen gebruikt. Het zal voor uw leerlingen waarschijnlijk geen vreemd verschijnsel zijn. Maar de vorm kan problemen geven: *de la – het laatje*; *het gat – het gaatje*. **15.12** is een uitspraakoefening met korte en lange klinkers.

Les 16 Dieren

Niveau 1 en 2

Het antwoord op de vraag bij **16.6** is: Het hangt samen met het lidwoord.
Als het lidwoord *de* is dan komt er achter elk een *-e*: *de dag – elke dag*.
Bij het lidwoord *het* wordt elk gebruikt: *het dier – elk dier*.

Niveau 2

In **16.11** wordt de voltooide tijd van een aantal onregelmatige werkwoorden aangeboden: *verloren – verliezen; gevroren – vriezen*. Bij werkwoorden die beginnen met *ver-* komt er geen *ge-* voor; net als bij werkwoorden die beginnen met *be-*. Moeilijk! Dus veel oefenen. (*Basisgrammatica* lijst van werkwoorden blz. 173 v.v.) Laat deze lijst eventueel uit het hoofd leren. Kinderen van deze leeftijd hebben daar meestal geen problemen mee.

Les 17 Beroepen

Niveau 1 en 2

In deze les wordt spreekvaardigheid geoefend. Het hoeft niet 100 % goed Nederlands te zijn. Let erop dat u niet meteen gaat verbeteren. Dan slaat een kind soms dicht. Over het algemeen praten kinderen graag over wat ze willen worden: piloot, agent, kapster, enzovoort. U kunt het gesprekje uitbreiden met de vraag wat je bij zo'n beroep nodig hebt en waar je dan werkt. Moet je er veel voor leren? De meeste kinderen weten ook wel hoe je een brood bakt (opdracht **17.4**).

Niveau 2

Op dit niveau worden meer beroepen aangeboden. In **17.8** worden allerlei gebruiksvoorwerpen geleerd. Het is leuk als u deze voorwerpen in natura kunt laten zien. In **17.9** gaat de leerling met het woordenboek aan de gang. Dit is moeilijk! Dus veel oefenen.
In **17.12** is de overtreffende trap van een aantal bijvoeglijke naamwoorden aan de beurt. In de *Basisgrammatica* vindt u meer voorbeelden.
In **17.13** maakt de leerling voor het eerst gebruik van Internet.

Les 18 Het verkeer

Niveau 1 en 2

In deze les wordt ook geoefend met de overtreffende trap. Voor de jongere leerlingen moeilijk. Ook spreekvaardigheid komt aan de orde. De leerlingen moeten antwoord geven op de hier gestelde vragen. U kunt zelf het gesprekje verder uitbreiden: Heb je geen fiets? Hoe kom je naar school? enzovoort. Verkeersles is voor buitenlandse kinderen noodzaak in zo'n drukbevolkt land als Nederland. *Rechts houden* is belangrijk; *voorrang* geven ook.

Niveau 2

In deze les wordt aandacht besteed aan het woord behalve. De betekenis hiervan is niet altijd duidelijk. Veel voorbeelden geven.

En dan komt het veelbesproken hulpmiddel *'t Kofschip* aan de orde. Sommige docenten hebben dit woord en het bijbehorende grammaticaonderdeel afgeschaft. Maar voor mij is het nog steeds een goed hulpmiddel. Als je dit niet behandelt krijg je vaak *d* en *t* fouten zoals: ik heb getekent; hij heeft in A. gewoont; zij heeft in een ziekenhuis gewerkd.

Les 19 Het weer

Niveau 1 en 2

Grammatica: verkleinwoorden op *-tje*. Let erop dat de leerling de woorden goed uitspreekt. In **19.4** is het de beurt aan tegenstellingen.

Ook de spreekvaardigheid moet weer geoefend worden. Het weer in Nederland is een dankbaar onderwerp. Het verschil met het weer in het land van herkomst kan uitgediept worden.

Niveau 2

Orkanen en tornado's zijn onderwerpen waar de laatste tijd veel over gesproken en geschreven is. Denk maar aan de Filippijnen. Hierover zijn in de les wat leesstukjes opgenomen. Ook is er een opdracht om op internet te kijken.

Les 20 De natuur

Niveau 1 en 2

Als laatste grammaticale oefening, ook voor het lage niveau, is een oefening opgenomen met wederkerende werkwoorden. Dat wil zeggen werkwoorden waar *zich* voor staat: *zich vergissen*, *zich vervelen*, *zich wassen*. Les 37 van de *Basisgrammatica* gaat hier dieper op in en geeft meer voorbeelden en oefeningen.

Het is een echt Nederlands fenomeen, lang niet in alle talen kent men deze constructie.

Niveau 2

Voor de oudere leerlingen zijn een paar stukjes uit lesboeken en van internet overgenomen. Ze zouden nu in staat moeten zijn om deze stukjes te lezen en te begrijpen. Ze zullen niet alle woorden kennen, maar in **20.12** wordt uitgelegd hoe je ook de betekenis van woorden die je niet kent, kunt raden.